

WYMAGANIA EDUKACYJNE Z WOS DLA CZTEROLETNIEGO LICEUM . (po szkole podstawowej - od września 2019 roku)

Cele kształcenia - wymagania ogólne.

I. Wiedza i rozumienie. Uczeń ;

- 1) wyjaśnia i analizuje prawidłowości życia społecznego oraz wybrane współczesne procesy społeczne;
- 2) przedstawia znaczenie różnych podmiotów w życiu publicznym; charakteryzuje zasady i formy demokracji oraz wyjaśnia skutki łamania tych zasad;
- 3) przedstawia i rozumie funkcjonowanie systemu politycznego Rzeczypospolitej Polskiej;
- 4) wyjaśnia specyfikę praw i wolności człowieka oraz podstawowe mechanizmy ich ochrony;
- 5) zna i charakteryzuje podstawowe instytucje polskiego systemu prawnego;
- 6) przedstawia podstawowe kwestie dotyczące stosunków międzynarodowych;
- 7) wykorzystuje swoją wiedzę do analizy i interpretacji życia społecznego i politycznego;

II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Uczeń;

- 1) potrafi pozyskać i wykorzystać informacje na temat życia społecznego i politycznego;
- 2) wykazuje się umiejętnością czytania ze zrozumieniem tekstów publicystycznych i popularnonaukowych oraz analizy i interpretacji innych źródeł (np. wykresy i schematy);
- 3) wykorzystuje informacje do tworzenia własnych wypowiedzi na tematy życia społecznego czy politycznego oraz dokonania ich samodzielnej oceny;

III. Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Uczeń;

- 1) analizuje kwestie dotyczące godności ludzkiej i przedstawia prawa, które mu przysługują, oraz mechanizmy i drogi (ścieżki) ich dochodzenia;
- 2) rozwija w sobie postawy obywatelskie;
- 3) potrafi ocenić własne decyzje i działania oraz ich konsekwencje w życiu społecznym;
- 4) rozpoznaje i ocenia przypadki łamania praw człowieka;
- 5) diagnozuje problemy społeczno – polityczne na poziomie lokalnym, państwowym, europejskim i globalnym oraz ocenia wybrane rozwiązania tych problemów, diagnozuje i ocenia możliwości własnego wpływu na ich rozwiązanie;
- 6) rozpoznaje różne aspekty (w tym prawne) problemów życia codziennego i podaje różne sposoby ich rozwiązania;

IV. Komunikowanie i współdziałanie. Uczeń;

- 1)rozwija umiejętność dyskusji – formułuje, uzasadnia i broni własnego stanowiska na forum publicznym, przy poszanowaniu odmienności poglądów innych uczniów;
- 2)uczy się współpracować w grupie, z uwzględnieniem podziału zadań oraz wartości obowiązujących w życiu społecznym;
- 3)umie skorzystać z procedur i możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego, w tym instytucje prawne – potrafi sporządzić i napisać proste pisma do właściwych organów władzy;

Treści kształcenia - wymagania szczegółowe.

I.Człowiek i społeczeństwo. Uczeń;

- 1)wyjaśnia pojęcie potrzeb człowieka, ustala ich hierarchię, uwzględniając społecznie akceptowany system aksjologiczny;
- 2)charakteryzuje współczesne typy rodziny (na podstawie wyników badań nauki i opinii publicznej), analizuje problemy związane z realizacją jej różnych funkcji w RP;
- 3)charakteryzuje role społeczne człowieka związane z jego przynależnością do różnych grup społecznych, analizuje zasady wzajemności, pomocy i zaufania;
- 4)przedstawia i analizuje katalog wartości afirmowanych w polskim społeczeństwie i ich rolę w tworzeniu światopoglądu (wykorzystanie badań opinii publicznej);
- 5) wyjaśnia procesy socjalizacji oraz wpływu społecznego na jednostkę w różnych dziedzinach życia, analizuje zalety i wady konformizmu i nonkonformizmu;
- 6) odróżnia tolerancję od akceptacji, wyjaśnia tworzenie podziałów na „swoich” i „obcych”; rozpoznaje przyczyny, przejawy i skutki nietolerancji i stygmatyzacji oraz możliwości i sposoby przeciwdziałania tym zjawiskom;
- 7)przedstawia i rozumie podstawowe metody rozwiązywania konfliktów [negocjacje, mediacja, arbitraż] oraz zalety i wady każdej z nich;
- 8) charakteryzuje współczesne społeczeństwo i analizuje jego cechy [otwarte, industrialne, postindustrialne, konsumpcyjne, masowe, informacyjne];
- 9)rozpoznaje problemy życiowe młodzieży w polskim społeczeństwie, formułuje oceny, sądy;

II. Społeczeństwo obywatelskie. Uczeń;

- 1)przedstawia rodzaje i przykłady organizacji pozarządowych, charakteryzuje działalność wybranych organizacji tego typu w RP, omawia niezbędne regulacje statutowe;
- 2)potrafi przygotować materiał do zamieszczenia w Internecie na temat działań grupowych lub

indywidualnych i uczestnictwa w życiu publicznym;

3) przedstawia funkcjonujące w RP kościoły i związki wyznaniowe;

4) przedstawia cechy konstytutywne partii politycznych, zna partie, które weszły do Sejmu RP w ostatnich wyborach lub przekroczyły próg upoważniający do dotacji budżetowej, zna nazwiska liderów partii i podstawowe założenia programowe;

5) dokonuje krytycznej analizy materiałów propagandowych z kampanii wyborczej;

6) przedstawia współczesne media w RP, potrafi wymienić główne dzienniki, tygodniki opinii, stacje telewizyjne, portale internetowe, potrafi scharakteryzować wybrane medium;

7) krytycznie analizuje przekazy medialne i potrafi je porównać, formułuje własną opinię w oparciu o poznane fakty, rozpoznaje nieetyczne zachowania dziennikarzy;

8) rozpoznaje przejawy patologii życia publicznego, korupcji i potrafi je analizować;

9) analizuje i interpretuje wyniki badań opinii publicznej, porównuje różne sondaże i dokonuje ich krytycznej analizy i interpretacji;

III. Organy władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń;

1) charakteryzuje zasady ustrojowe zawarte w *Konstytucji*

Rzeczypospolitej Polskiej (demokratycznego państwa prawnego, unitarnej formy państwa, suwerenności narodu, gwarancji praw i wolności jednostki, konstytucjonalizmu, podziału i równowagi władz, republikańskiej formy rządu, pluralizmu, decentralizacji i samorządności, społecznej gospodarki rynkowej), analizuje sformułowania preambuły *Konstytucji RP*;

2) charakteryzuje formy demokracji bezpośredniej, zna rodzaje referendum i ich uwarunkowania oraz wpływ na prawo w Polsce;

3) zna i wyjaśnia rodzaje wyborów do organów władzy w RP, potrafi porównać ordynację proporcjonalną i większościową, analizuje wady i zalety każdej z nich;

4) przedstawia strukturę i organizację pracy Sejmu i Senatu RP, zna status posła (instytucje mandatu wolnego i immunitetu), zna kompetencje Sejmu i Senatu oraz Zgromadzenia Narodowego RP;

5) wykazuje znaczenie i rolę Prezydenta RP w ustroju Polski, jego kompetencje oraz znaczenie wyborów powszechnych dla jego pozycji ustrojowej;

6) przedstawia kompetencje Rady Ministrów, wyjaśnia rolę prezesa Rady Ministrów RP, przedstawia procedury powoływania i odwoływania rządu i poszczególnych ministrów [używa pojęć typu „votum zaufania”, „konstruktywne i zwykłe votum nieufności”, „skrócenie kadencji Sejmu (i Senatu)”];

7) przedstawia zakres działania poszczególnych poziomów samorządu terytorialnego [gmina, powiat, województwo] w RP oraz źródła ich

finansowania; 8) zna i przedstawia organy stanowiące i wykonawcze samorządów, charakteryzuje ich kompetencje i zależności między nimi;
9) przedstawia strukturę sądownictwa powszechnego i administracyjnego w RP oraz zadania i rolę Sądu Najwyższego, zna i potrafi uzasadnić potrzebę niezależności sądów i niezawisłości sędziów;
10) przedstawia kompetencje i rolę ustrojową Najwyższej Izby Kontroli, Trybunału Konstytucyjnego, Trybunału Stanu i prokuratury w RP;

IV. Prawa człowieka i ich ochrona. Uczeń;

1) wymienia „zasady ogólne” i katalog praw człowieka zapisane w Konstytucji RP; 2) przedstawia sądowe środki ochrony praw i wolności człowieka w RP, omawia sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich i pisze do niego skargę (wg. wzoru dostępnego na stronie internetowej), potrafi wykazać znaczenie skargi konstytucyjnej;
3) zna i uzasadnia znaczenie Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w kontekście działań Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, omawia warunki, jakie muszą zaistnieć, aby rozpatrzył on skargę, analizuje wybrany wyrok ;
4) zna i przedstawia szczegółowe prawa mniejszości narodowych i etnicznych oraz grup posługujących się językami regionalnymi w RP, potrafi pozyskać i porównać informacje na temat praw mniejszości polskiej w innych państwach;
5) pozyskuje w mediach [strony organizacji pozarządowych broniących praw człowieka] informacje o przypadkach naruszenia praw człowieka w państwach demokratycznych i przygotowuje analizę na ten temat;
6) wskazuje organizacje pozarządowe zajmujące się ochroną praw człowieka i charakteryzuje działania jednej z nich;
7) wykazuje różnice w przestrzeganiu praw człowieka w państwie demokratycznym i niedemokratycznym, przedstawia problem łamania praw człowieka w wybranym państwie niedemokratycznym;

V. Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń;

1) wyjaśnia, czym różnią się normy prawne od innych typów norm, zna i wymienia podstawowe zasady prawa [np. prawo nie działa wstecz, równość wobec prawa]; 2) przedstawia źródła prawa w RP – wykazuje szczególną moc Konstytucji;
3) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne, rodzinne, administracyjne i karne, wskazuje kodeks, który może mieć zastosowanie do konkretnej sprawy; 4) wyjaśnia podstawowe instytucje prawne części ogólnej prawa cywilnego i prawa zobowiązań w RP [osoba fizyczna, zdolność prawna a zdolność do

czynności prawnej, przedstawicielstwo a pełnomocnictwo, zobowiązanie];
5) wyjaśnia podstawowe instytucje prawa rzeczowego i spadkowego w RP [własność, formy nabycia własności, spadek, dziedziczenie ustawowe i testamentowe, zachówek]; 6) wyjaśnia i zna podstawowe instytucje prawa rodzinnego w RP [małżeństwo, wspólnota majątkowa, prawa i obowiązki rodziców oraz dzieci wobec siebie, obowiązek alimentacyjny];
7) przedstawia przebieg postępowania cywilnego w RP oraz uczestniczące w nim strony, analizuje kasus z zakresu prawa cywilnego lub rodzinnego [pозew w takiej sprawie]; 8) odróżnia akty administracyjne od innych dokumentów, rozpoznaje ważność decyzji administracyjnej w RP;
9) wyjaśnia, jak się odwołać od decyzji organów administracji państwowej, umie napisać odwołanie od decyzji administracyjnej;
10) przedstawia przebieg postępowania administracyjnego w RP, analizuje wzory zażaleń na postanowienia organów administracji oraz wzory skarg do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego;
11) przedstawia przebieg postępowania karnego w RP oraz uczestniczące w nim strony, zna i wymienia prawa ofiar i świadków przestępstwa, potrafi napisać zawiadomienie o jego popełnieniu;
12) wskazuje, do jakich organów i instytucji można się zwrócić w RP o pomoc prawną w konkretnych sytuacjach, przedstawia zadania notariuszy, radców prawnych, adwokatów;
13) wyjaśnia, jak można w RP korzystać z dokumentacji gromadzonej w urzędach i archiwach [ze szczególnym uwzględnieniem e- administracji] oraz jakie sprawy można dzięki temu załatwić, umie napisać wniosek o udzielenie informacji publicznej;

VI. Wybrane problemy polityki publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń;

1) przedstawia funkcjonowanie systemu obowiązkowych ubezpieczeń społecznych w RP, rozróżnia rodzaje ubezpieczeń – emerytalne, rentowe, chorobowe, wypadkowe, określa zadania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych;
2) wyjaśnia specyfikę obowiązkowych i dobrowolnych ubezpieczeń zdrowotnych w RP; 3) przedstawia działania w celu ograniczenia bezrobocia i wykluczenia społecznego na przykładzie działań urzędu pracy w swoim powiecie;
4) przedstawia możliwości kontynuacji edukacji [studia I i II stopnia, doktoranckie, szkoły wyższe zawodowe, studia podyplomowe], wyjaśnia, jak można podnosić swoje kwalifikacje i umiejętności zawodowe;

VII. Współczesne stosunki międzynarodowe. Uczeń;

- 1) przedstawia podmioty prawa międzynarodowego publicznego i podstawowe zasady prawa międzynarodowego publicznego [powstrzymanie się od groźby użycia siły lub jej użycia, integralności terytorialnej państw, pokojowego załatwiania sporów, nieingerencji w sprawy wewnętrzne państwa, suwerennej równości, samostanowienia narodów, suwerenności państw, nienaruszalności granic];
- 2) wykazuje złożoność i wielopłaszczyznowość współczesnych stosunków międzynarodowych oraz współzależność państw w środowisku międzynarodowym;
- 3) wyjaśnia pojęcie globalizacji i wykazuje jej formy i skutki w sferze polityki, kultury, gospodarki i społeczeństwa, diagnozuje wpływ na ten proces podmiotów prawa międzynarodowego, przedstawia najważniejsze wyzwania związane z procesem globalizacji;
- 4) przedstawia konflikty etniczne na obszarze Unii Europejskiej, lokalizuje je, wyjaśnia ich przyczyny i konsekwencje;
- 5) wyjaśnia źródła współczesnego terroryzmu oraz przedstawia różne organizacje terrorystyczne, sposoby i przykłady ich działania;
- 6) przedstawia, na przykładzie placówek Rzeczypospolitej Polskiej, zadania ambasad i konsulatów;
- 7) charakteryzuje cele i najważniejsze organy Organizacji Narodów Zjednoczonych [Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny, Rada Gospodarcza i Społeczna, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości], przedstawia jej wybrane działania i ocenia ich skuteczność;
- 8) wymienia obowiązujące akty prawa pierwotnego Unii Europejskiej, lokalizuje jej państwa członkowskie, przedstawia podstawowe obszary i zasady działania UE;
- 9) przedstawia najważniejsze instytucje Unii Europejskiej: Komisję, Radę UE, Parlament, Radę Europejską, Trybunał Sprawiedliwości UE;
- 10) przedstawia prawa obywatela Unii Europejskiej, rozważa kwestię korzyści i kosztów członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w UE;
- 11) przedstawia genezę, cele, i najważniejsze organy Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego [NATO], ocenia wpływ tej organizacji na utrzymanie pokoju międzynarodowego i pozycję Stanów Zjednoczonych Ameryki w świecie;